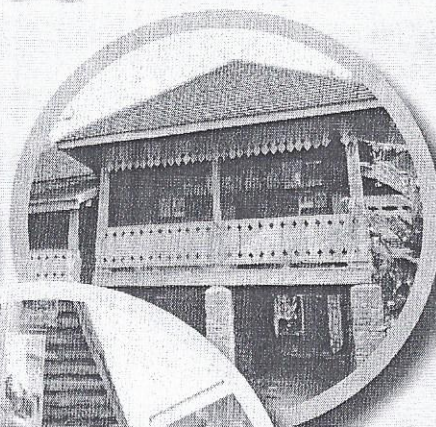

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสากล ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ก้าวสู่ยุคอาเซียน

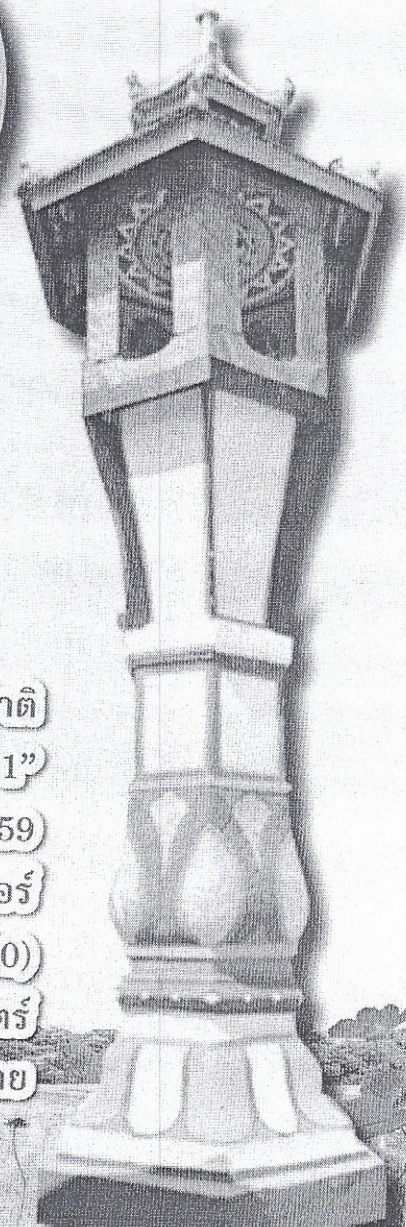

เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ
“มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิชาการครั้งที่ 1”

4 มีนาคม 2559

ณ อาคารศูนย์ภาษาและคอมพิวเตอร์
และอาคารสหวิทยาการสารสนเทศ (ตึก 20)

โดย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษา การจัดการความรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทลื้อ

The Knowledge Management of the Language and Cultural Diversity of Phetchabun Province A Case Study of Knowledge Management of Language and Culture of Thai Lom

ดร.สำราญ ท้าวเงิน¹⁰

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาษาและวัฒนธรรมไทลื้อและเพื่อการจัดการความรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทลื้อ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ชาวไทลื้อในอำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเมินการฝึกอบรม การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การสรุปและบรรยาย ตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะภาษาไทลื้อมีหน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระเดี่ยวมี 18 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระผสมมี 3 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์มี 6 หน่วยเสียง ลักษณะพยางค์ การสร้างคำ การจำแนกคำ โครงสร้างวลี และการเรียงคำในประโยคมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาไทยมาตรฐาน ขณะที่วัฒนธรรมของชาวไทลื้อมีความหลากหลายมาก แต่ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อได้แก่ ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ประเพณีเลี้ยงกลอง บุญบั้งไฟบ้านตัว ผลการจัดการความรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทลื้อ ทำให้เกิดการอนุรักษ์และการสืบสานภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนโดยการจัดทำชุดความรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทลื้อ จัดทำฐานข้อมูลทางภาษาและวัฒนธรรมของไทลื้อ สร้างศูนย์การเรียนรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของไทลื้อ เผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมในงานเทศกาลต่างๆ ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของชาวไทลื้อเพื่อใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม

คำสำคัญ : การจัดการความรู้, ความหลากหลายทางภาษา, ความหลากหลายทางวัฒนธรรม, กลุ่มชาติพันธุ์

Abstract

This research was a qualitative research. The purpose of this research was to study the language and culture of Thai Lom to knowledge management, language and culture of Thai Lom in Phetchabun province. The populations in the study include Thai Lom in Lomsak district, Lomkao district at Phetchabun province. The sample was selected purposively from those who have knowledge of the language and culture of Thai Lom. The instrument was used in the research were interview, observation and evaluation training. The data was analysis by summary and commentary by the objectives.

¹⁰ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
E-mail : samranbook@yahoo.co.th

The results showed that Thai Lom language consists of 20 consonants and 18 monophthongs vowel, 3 diphthongs and 6 tone languages. The syllables, a construct of word, phrases, structure and arrangement of words in sentences as similarities of Thai standard language, while the culture of the Thai Lom very diverse. But that is uniquely of Thai Lom people include Wax Castle Festival tradition, Drum Competition tradition, Rocket festival in Ban Tiew village. The result of the knowledge of language and culture of Thai Lom was conservation and heritage, language and culture of the community by organizing a series of cultural knowledge and language by using the database language and culture of Thai Lom, create the centers of learning the language and culture, published in the language and culture in any festivals and to develop local curriculum of Thai Lom for use in teaching in schools.

Keywords: knowledge management, language diversity, cultural diversity, ethnic groups.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

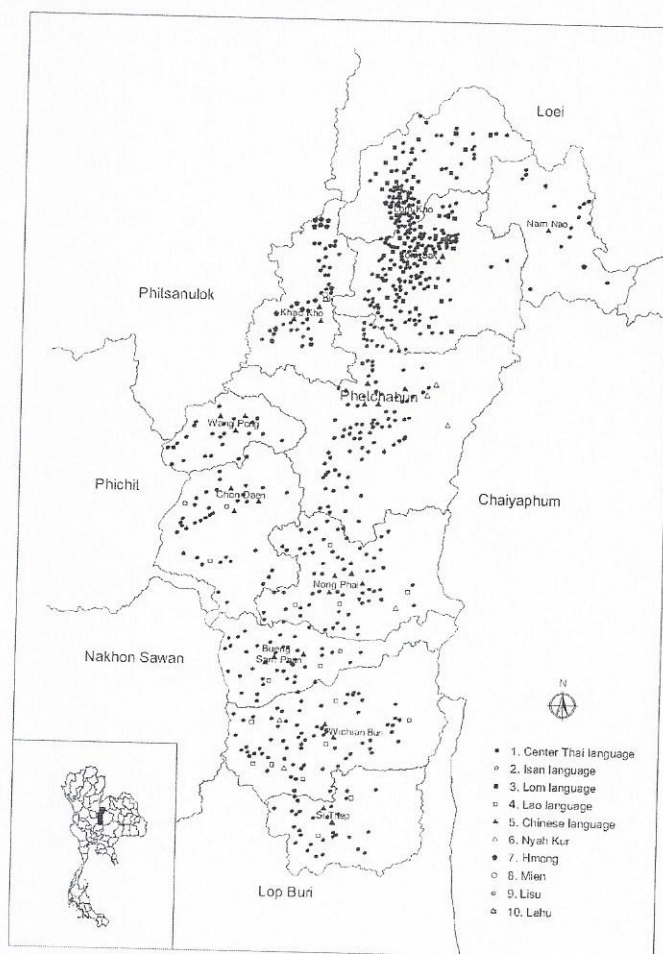
โลกยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันกำลังอยู่ในภาวะของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจ สังคม การเมืองระหว่างประเทศและวัฒนธรรมสมัยใหม่มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก การสื่อสารมีพลังไร้พรมแดนเข้าถึงแม้ในพื้นที่ห่างไกล ภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของ ชนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยอยู่ในภาวะอันตรายและเสี่ยงต่อการสูญสลาย สถานการณ์เช่นนี้เป็นภัยคุกคามความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นปัญหาล้ายกับการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพในความสนใจของนักวิทยาศาสตร์ ปัญหาวิกฤตด้านความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรมเป็นปัญหาระดับโลกโดย 90% ของภาษาในโลกกว่า 6,000 ภาษา กำลังอยู่ในภาวะวิกฤต (Krauss 1992) และอาจจะไม่สามารถดำรงอยู่ให้พ้นศตวรรษนี้ มีเพียงภาษาใหญ่หรือภาษาระดับนานาชาติและภาษาประจำชาติที่มีผู้พูดจำนวนมากและมีการธำรงรักษาอย่างเข้มแข็งเท่านั้นที่จะรอดปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม ผู้คนทั่วไปที่เกี่ยวข้องก็ยังขาดความตระหนักอย่างเพียงพอถึงความร้ายแรงของปัญหาภาวะวิกฤติทางภาษาและวัฒนธรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้นอันจะทำลายความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมซึ่งเป็นแหล่งเก็บภูมิปัญญาของมนุษยชาติติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ส่งผลให้เกิดวิกฤติด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่างๆ ต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่ ซึ่งมีผลให้กลุ่มชนต่างๆ อ่อนแอ ไม่สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับภาวะวิกฤตินี้ ทำให้สังคมอ่อนแอขาดความเชื่อมั่น ความมั่นคง ซึ่งเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ในสถานการณ์เช่นนี้ สิ่งที่เป็นแรงจูงใจประการหนึ่งคือการเร่งสร้างองค์ความรู้ในการจัดการกับปัญหา กล่าวคือการศึกษาและวิธีการฟื้นฟูธำรงรักษาภาษาในภาวะวิกฤตซึ่งยังนับว่าขาดแคลนอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ขึ้นมาจาก ประสบการณ์การศึกษาและฟื้นฟูภาษาในบริบทของภูมิภาคเอเชียและประเทศไทย ทั้งนี้เพราะส่วนมากแล้วองค์ความรู้ดังกล่าวในปัจจุบันส่วนมากมาจากประสบการณ์ในกิจกรรมฟื้นฟูภาษานอกภูมิภาคเอเชีย ซึ่งมีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป

จังหวัดเพชรบูรณ์มีพหุวัฒนธรรมที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ ธัญญาหาร มี 11 อำเภอ ในแต่ละอำเภอนั้นมีผู้คนจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากมาย จนมีความหลากหลายทาง

ภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ถึงกว่า 10 กลุ่ม (สุวิไลและคณะ, 2540) ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาราชการเพียงภาษาเดียว ในการติดต่องานทุกระดับ และในสื่อสารมวลชน กลุ่มภาษาต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนอย่างน้อย 3 ภาษาที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่รุนแรงและชัดเจน มีโอกาสที่จะเสื่อมสลายไปในศตวรรษนี้ ได้แก่ ภาษาชาวนบลาวแจ้ว ลาวครั้ง ดังแสดงในรูปที่ 1 ชุมชนเหล่านี้อยู่ในภาวะวิกฤตระดับต่างๆ กัน ส่วนมากอ่อนแอ ขาดความมั่นใจ รวมกันไม่ติด กลุ่มใหญ่บางกลุ่ม มีปฏิกิริยาตอบโต้ เกรงถูกรวบงำและการสูญเสีย โดยเฉพาะชนรุ่นหลังไม่ยอมรับทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของชนรุ่นแรก เนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าถึงชุมชนอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนเป็นอย่างมาก

รูปที่ 1 แผนที่ความหลากหลายทางภาษาของจังหวัดเพชรบูรณ์

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการในแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันไป การช่วยเหลือหรือชุมชนต้องการพึ่งพาตนเองย่อมแตกต่างกัน ไม่เหมือนกันทั้งหมดอาจจะมีลักษณะต่างๆ ไปในสถาบันทางสังคมที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่ความมีชีวิตทางวัฒนธรรมในสถาบันต่างๆ ย่อมแตกต่างกันไป เช่น ในแต่ละชุมชนย่อมจะมีสถาบันต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่บริบทเนื้อหาของการคงอยู่ การปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสถาบันแตกต่างกันไป ซึ่งไม่เหมือนกัน ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทาง

วัฒนธรรม มีความสำคัญอย่างมากในงานพัฒนา ดังจะเห็นว่าผลกระทบของการพัฒนาประเทศโดยไม่ได้นำถึงการพัฒนาที่ต้องมีความแตกต่างกันตามความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงทำให้เกิดช่องว่างของการพัฒนา หรือเกิดผลกระทบในการพัฒนาประเทศที่ทำให้บางชุมชนไม่ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสม (สมศักดิ์ศรีสันติสุข, 2543)

ในสังคมฐานความรู้ การจะอยู่รอดและการดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ที่จะจัดการกับทุนทางปัญญา (intellectual assets) แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการความรู้ยังเป็นศาสตร์ที่จะต้องมีการพัฒนาและประยุกต์ใช้ให้แพร่หลายมากขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความรู้ คือ ความรู้เป็นทรัพยากรเพียงอย่างเดียวที่ยังมีเพิ่ม ผู้จัดการความรู้ที่เป็นระดับมืออาชีพ ปัจจุบันจะต้องเผชิญปัญหาและความคาดหวังที่สูงมาก เพราะความรู้ใหม่เกิดขึ้นในอัตราทะลุทะลวง ความรู้มีวงจรชีวิตที่สั้นลง (ล้าสมัยง่าย) และการจัดการสมัยใหม่ ไม่ว่าจะวงการใดๆ ล้วนแต่ใช้ความรู้ ที่เข้มข้นขึ้นทุกขณะ ดังนั้น ทุกคนจึงต้องเตรียมตัวให้พร้อม เพราะถ้าหากคุณรองชนะเลิศลงทุนลงแรงในการจัดการความรู้จนเริ่มเห็นผล มันอาจสายเกินไปที่จะไล่ตาม

ความรู้ในฐานะปัจจัยเพื่อการแข่งขัน ได้กระตุ้นและสร้างความตื่นตัวในภาคธุรกิจมาแล้วระยะหนึ่ง องค์กรทุกแห่งได้รับการกระตุ้นให้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่หลบซ่อนอยู่ภายในสมองของพนักงาน องค์กรสมัยใหม่ที่มีนวัตกรรม มักจะจัดตั้งกลุ่มทำงานเพื่อจัดการความรู้ ส่วนประธานหรือผู้บริหารระดับสูงก็จะเน้นบทบาทในการใช้ความรู้เพื่อปรับทิศทางขององค์กรสำหรับอนาคต เราจะพบว่า มีทีมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาหลายบริษัท โฆษณาเกี่ยวกับการจัดฝึกอบรมสัมมนาในหัวข้อ “การจัดการความรู้” แสดงให้เห็นว่าการลงทุนในทุนทางปัญญา จะช่วยสร้างกำไรหรืออัตราผลตอบแทนให้กับองค์กรมากกว่าการลงทุนในปริมาณที่เท่ากันกับทุนที่เป็นวัสดุสิ่งของ หรือเป็นยุคที่ทุนทางปัญญาขององค์กรมีค่ามากกว่าทุนที่เป็นสิ่งของหลายเท่าตัว

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นคณะผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการสร้างทุนทางภาษาและวัฒนธรรมของตนเองเพื่อจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการนำไปสู่การสร้างทุนทางสังคมและวัฒนธรรมให้ได้องค์ความรู้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะเสื่อมสลายไป โดยใช้การจัดการความรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทหล่มเป็นกรณีศึกษา ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการส่งเสริมการเรียนรู้แบบพหุภาคี พร้อมกับบังเกิดผลพลอยได้ที่เป็นจิตสำนึกตระหนักในปัญหา หน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการของชุมชน

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะของความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของไทหล่ม
- 2) เพื่อการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษาการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของไทหล่ม

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ชาวไทหล่ม บ้านนาแซง ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า และ บ้านท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของไทหล่ม ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) คือ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากเอกสารทั้งที่ทางราชการจัดทำขึ้น จากรายงานการวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บรวบรวมจากภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ (Interview) แบบไม่เป็นทางการ (Non formal Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ นอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non participant observation) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในแง่มุมต่างๆ รวมถึงสภาพทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

3) การประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ ในการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์

4) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT analysis) ในการประเมินสภาพการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของไทหล่ม และวางแผนการพัฒนากิจการจัดการโดยใช้เทคนิคการระดมสมอง ตามกระบวนการจัดการความรู้เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากร การกำหนดเป้าหมายของการจัดการความรู้ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดเก็บและนำความรู้ไปใช้

5) กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกภาพและเสียง เพื่อใช้ประกอบการเก็บข้อมูลขณะร่วมกิจกรรมต่างๆ ของการวิจัย

6) แบบบันทึกกิจกรรม (Field notes) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย เพื่อกันการลืมข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลและรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของไทหล่ม โดยศึกษาเอกสารต่างๆ และรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น แผนพัฒนาจังหวัด งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นต้น และผู้วิจัยได้ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ให้สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทราบ

2) ระยะที่ 2 ใช้เทคนิควิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อวิเคราะห์สภาพการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของไท

หล่ม และร่วมกันระดมสมองเพื่อประเมินตนเองเกี่ยวกับการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของไทหล่ม ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

2.1) ประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เตรียมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งในแง่ผู้เข้าร่วมประชุม สถานที่ประชุม และประเด็นต่างๆ เป็นต้น

2.2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อประเมินสภาพการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของไทหล่ม ร่วมกันค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคและกำหนดแนวทางการจัดการความรู้ โดยใช้กระบวนการการจัดการรู้ โดยการบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด โดยการจดบันทึกและการบันทึกเทปวีดีโอ และอื่นๆ ที่เหมาะสม

2.3) ผู้วิจัยสรุปผล จากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

3) **ระยะที่ 3** ปฏิบัติการจัดการความรู้ โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเด็นการจัดการความรู้ เพื่อการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ตามขั้นตอนดังนี้

- 3.1) การค้นหาความรู้
- 3.2) การสร้างและแสวงหาความรู้
- 3.3) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ
- 3.4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้
- 3.5) การเข้าถึงความรู้
- 3.6) การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้
- 3.7) การเรียนรู้

4) **ระยะที่ 4** จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อสรุปบทเรียนจากการปฏิบัติ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการนำแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต มาสรุปและบรรยาย

4. ผลการวิจัย

4.1 ประวัติความเป็นมาของชาวไทหล่ม

ประวัติความเป็นมาของชาวไทหล่มเกิดขึ้นจากชุมชนเล็ก ๆ ระดับหมู่บ้าน โดยเป็นการอพยพเข้ามาของชาวลาวพุงดำสืบเชื้อสายมาจากเมืองหลวงพระบาง แต่ดั้งเดิมนั้นชาวไทหล่มก็ปกครองตนเองโดยใช้ระบบฮีดลีสองครองสี่สี่ตามแบบอย่างที่ได้มาจากเวียงจันทน์ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าเมืองหล่มนั้นผูกขาดอยู่ภายใต้อำนาจของเวียงจันทน์หรืออยุธยาแน่เพราะเป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ระหว่างชายแดน และการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชนจากดินแดนล้านช้างเข้าสู่บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบนคือบริเวณเมืองหล่มเก่าหล่มสักเป็นเหตุให้ทั้งสองอาณาจักรได้ตกลงแบ่งปันเขตแดนโดยมีพระธาตุศรีสองรักเป็นหลักบอกเขตที่ตั้งเห็นจนปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าชาวเมืองหล่มจะต้องเลือกผู้นำขึ้นมาเองโดยผู้นำหรือผู้ปกครองเมืองหล่มนั้นมีชื่อเรียกว่า “อุปฮาด” ซึ่งต่อมาภายหลังนิยมเรียกว่า “ปู่เฒ่า” “เจ้าปู่” ซึ่งตำแหน่งอุปฮาดนั้นก็ตรงกับตำแหน่งเจ้าเมืองในการปกครองระบอบอาญาสี่ ของเวียงจันทน์ และหลวงพระบาง

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ และ ขุนวิจิตรมาตรา สันนิษฐานว่า เดิมทีพื้นที่นี้เป็นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าพื้นเมืองที่เรียกว่า “ลัวะ” ต่อมาได้มีชนชาวไทยน้อยที่อาศัยอยู่ริมฝั่งซ้ายของลำน้ำโขงที่เรียกว่า เมือง

ศรีสัตนาหุต (เวียงจันทน์) กลุ่มหนึ่งและเมืองเชียงทองหลวงพระบาง อีกกลุ่มหนึ่ง อพยพมาหาหลักแหล่งทำมาหากิน และเพื่อหนีภัยสงครามของพม่า มาพบว่าพื้นที่ที่ชาวลาวอาศัยอยู่ มีทำเลดีเพราะเป็นที่ราบลุ่มล้อมรอบด้วยเทือกเขา มีลำน้ำโขงไหลผ่าน เหมาะแก่การเพาะปลูก ชาวไทยน้อยกลุ่มนี้ จึงได้จัดตั้งบ้านเมืองขึ้นในพื้นที่หมู่บ้านหนองซี้ควาย (บ้านหินกลิ้งปัจจุบัน) และได้ยกผู้นำในการอพยพขึ้นมาเป็นเจ้าเมือง แต่ครั้งนั้นไม่เรียกว่าเจ้าเมือง เรียกว่า “อุปฮาด” ตามแบบอย่างภาษาของชาวเมืองศรีสัตนาหุต

หลักฐานที่พอจะเชื่อถือได้ในช่วงระยะเวลาต่อมาคือ พ.ศ. ๒๓๗๐ เกิดมีกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ เจ้าอนุวงศ์ได้ส่งเจ้าราชวงศ์ให้คุมกองทัพกบฏส่วนหนึ่งมายึดเมืองหล่ม เมื่อทางเมืองหลวงของไทยทราบข่าว ได้ส่งพระยาอภัยภูธรและพระยาพิชัย นำกำลังพลมาถึงเมืองหล่ม เมื่อพระยาทั้งสองเดินทางมาถึงเมืองหล่ม มีชาวไทยคนหนึ่งชื่อ นายคง ได้อาสานำทัพของพระยาอภัยภูธรและพระยาพิชัยติดตามทัพกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ตามไปทันกันที่เมืองหนองบัวลำพู เขตเมืองอุดรราชธานี เมื่อปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์สำเร็จ ทางกรุงเทพฯ ได้พิจารณาความดีความชอบของนายคงผู้กล้าหาญมีความซื่อสัตย์ จึงได้ทำการปูนบำเหน็จรางวัลด้วยการแต่งตั้งตำแหน่งอุปฮาดเจ้าเมืองหล่ม โดยมีบรรดาศักดิ์ราชทินนามว่า “พระยาสุริยวงศาสงครามรามภักดีวิริยกรมพหนะ”

ครั้งหนึ่ง พระยาสุริยวงศาฯ ได้กลับจากธุระที่เมืองหลวง ได้เดินทางเรียบมาตามลำน้ำสักจากสระบุรี เรือมาก่อนถึงเมืองหล่มได้ผ่านหมู่บ้านหมู่หนึ่ง คือ บ้านท่ากกโพธิ์ซึ่งมีชาวหล่มอาศัยอยู่ประปราย บ้านท่ากกโพธิ์นี้อยู่ทางด้านทิศใต้ของเมืองหล่ม พระยาสุริยวงศาฯ ได้พิจารณาเห็นว่าพื้นที่ท่ากกโพธิ์เป็นที่อุดมสมบูรณ์ มีชัยภูมิเหมาะที่จะเป็นเมืองอย่างยิ่ง จึงได้ตัดสินใจย้ายเมืองหล่มมาสร้างขึ้นใหม่ที่บ้านท่ากกโพธิ์ และได้สร้างคุ้มเจ้าเมืองขึ้นที่สวนฝ้ายตาโปร่งเหล่ง ส่วนคุ้มเจ้าเมืองเก่า ได้จัดสร้างเป็นวัด เรียกว่า “วัดกลาง” ปัจจุบันคือวัดศรีสุ่มค์ และพระยาสุริยวงศาฯ ได้เรียกเมืองใหม่ที่ตั้งขึ้นนี้ว่า “หล่มสัก” เพราะตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำแควป่าสัก ส่วนเมืองเดิมเรียกว่า “หล่มเก่า” ฉะนั้น คำว่า “หล่มเก่า” จึงเกิดมีขึ้นตั้งแต่สมัยของเจ้าเมืองหล่มสัก

4.2 ภาษาและวัฒนธรรมไทหล่ม

ภาษาไทยหล่ม เป็นภาษาถิ่นที่ใช้กันทั่วไปในเขตอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก อำเภอน้ำหนาว เป็นภาษาไทยถิ่นในสาขาหลวงพระบาง (Brown, 1965: 25) ภาษาไทหล่มมีการใช้ศัพท์คล้ายกับภาษาไทยอีสาน แต่แตกต่างกันที่ สำเนียงจะออกเสียงค่อนข้างสูง ภาษาไทหล่มจะมีสำเนียงคล้ายกับภาษาลาวที่ใช้พูดในเมืองหลวงพระบาง เนื่องจากประชากรในเขตพื้นที่นี้ส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นเดิมที่อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2535: 35) กล่าวว่า ในเขตอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก และอำเภอน้ำหนาว เป็นท้องที่อาศัยของคนท้องถิ่นเดิมและใช้ภาษาซึ่งเป็นภาษาของท้องถิ่นอย่างแท้จริงเรียกกันโดยทั่วไปว่า ภาษาไทหล่ม กลุ่มชนที่พูดภาษาไทหล่มนี้ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้สันนิษฐานว่าเป็นพวกลาวพุงดำสืบเชื้อสายมาจากเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว สันนิษฐานว่าน่าจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยตั้งแต่สมัยโบราณก่อนสุโขทัย ภาษาพูดจัดเป็นตระกูลภาษาทางหลวงพระบาง (วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์, 2524: 62-64)

หน่วยเสียงในภาษาไทหล่มแบ่งออกเป็น 3 ชนิดคือ หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระและหน่วยเสียงวรรณยุกต์ หน่วยเสียงพยัญชนะประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยว 20 หน่วยเสียง /π/, /τ/, /κ/, /ϕ/, /π^h/, /τ^h/, /κ^h/, /β/, /δ/, /χ/, /φ/, /σ/, /η/, /μ/, /ν/, /ɣ/, /ʒ/, /ʃ/, /λ/, /ω/ และ /ψ/ ซึ่งแบ่งออกได้ 5 ประเภท หน่วยเสียงระเบิด หน่วยเสียงนาสิก หน่วยเสียงเสียดแทรก หน่วยเสียงข้าง และหน่วยเสียงกึ่งสระ ในประเภทหนึ่ง ๆ นั้นยังมีลักษณะแตกต่างกันอีก คือ เป็นหน่วยเสียงก้องหน่วยเสียงไม่ก้อง หน่วยเสียงมรรคมหรือหน่วยเสียงไม่มีลม นอกจากนั้นหน่วยเสียงพยัญชนะเหล่านี้ยังเกิดจากฐานกรณ์

ต่าง ๆ กันคือ เกิดที่ริมฝีปากทั้งคู่ ริมฝีปากกลางและฟันบน ปุ่มเหงือก เพดานแข็ง เพดานอ่อน และช่องระหว่างเส้นเสียง ซึ่งได้กล่าวโดยเฉพาะมาแล้วข้างต้น

หน่วยเสียงสระพยัญชนะที่กล่าวมาทั้งหมดคือหน่วยเสียงพยัญชนะต้น ภาษาไทหล่มยังมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายอีก 9 หน่วย คือ /π/, /τ/, /κ/, /, /μ/, /ν/, /ξ/, /ω/, และ /φ/

หน่วยเสียงสระที่ปรากฏในภาษาไทหล่มนั้น ประกอบด้วยหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วย /, //, //, //, //, //, //, //, //, //, //, //, //, //, //, //, //, // แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ สระหน้า สระกลาง สระหลัง นอกจากนี้ในแต่ละประเภทยังมีลักษณะต่าง ๆ กัน คือ เป็นหน่วยเสียงสระสูง สระกลาง สระต่ำ ลักษณะริมฝีปากไม่ห่อหรือ ริมฝีปากห่อ และมีลักษณะเป็นหน่วยเสียงสระสั้น และหน่วยเสียงสระยาว ซึ่งมีคู่ๆ แต่ละคู่ที่แตกต่างกันเฉพาะเรื่องความสั้น-ยาว เท่านั้น ดังที่ได้อธิบายโดยเฉพาะแต่ละหน่วยมาแล้วข้างต้น

หน่วยเสียงสระประสมในภาษาไทหล่ม 5 หน่วย ได้แก่ /, /, //, // และ // สระประสมเหล่านี้เกิดจากหน่วยเสียงสระสูง ประสมกับหน่วยเสียงสระต่ำดังนี้คือ // เกิดจากหน่วยเสียง // ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระสูง สระสั้น ประสมกับหน่วยเสียง // ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระกลาง สระต่ำ สระสั้น // เกิดจากหน่วยเสียง // ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระสูง สระยาว ประสมกับหน่วยเสียง // ส่วน // เกิดจากหน่วยเสียง // ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระสูง สระยาว ประสมกับหน่วยเสียง // และ // เกิดจากหน่วยเสียง // ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระสูง สระสั้น ประสมกับหน่วยเสียง // และ // ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระสูง สระยาว ประสมกับหน่วยเสียง // สระประสม 5 หน่วยนี้ หน่วยเสียง // และ // เป็นหน่วยเสียงสระสั้น ส่วนหน่วยเสียง //, // และ // เป็นหน่วยเสียงยาว ดังที่ได้อธิบายโดยเฉพาะมาแล้วข้างต้น

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทหล่มมีทั้งหมด 5 หน่วย แต่เป็น 6 เสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 5 คือ หน่วยเสียงต่ำ - ขึ้น หน่วยเสียงต่ำ - ระดับ มี 2 เสียง คือ เสียง - ระดับและ เสียงต่ำกว่ากลาง - ระดับ หน่วยเสียงกลาง - ระดับ หน่วยเสียงสูง - ตก หน่วยเสียงสูง - ระดับ ซึ่งได้อธิบายโดยเฉพาะแต่ละหน่วยแล้ว

ระบบคำภาษาไทหล่ม ถ้าพิจารณาจำนวนพยางค์สามารถจำแนกตามลักษณะโครงสร้างได้เป็น 2 ประเภท คือ คำพยางค์เดี่ยว และ คำสองพยางค์ขึ้นไป ซึ่งคำสองพยางค์ขึ้นไปยังสามารถแบ่งออกได้อีกเป็น 3 ประเภท คือ คำประสม คำซ้ำ และ คำซ้อน ในส่วนของหมวดคำ แบ่งออกเป็น 21 หมวด คือ คำนาม คำสรรพนาม คำลำดับญาติ คำกริยา คำคุณศัพท์ คำลักษณะนาม คำบ่งชี้ คำบอกจำนวน คำบอกลำดับที่ คำประมาณจำนวนประเภทที่ 1 คำประมาณจำนวนประเภทที่ 2 คำวิเศษณ์ คำกริยาช่วย คำอสรวิเศษณ์ คำลงท้าย คำแสดงคำถาม คำปฏิเสธ คำบุพบท คำสันธาน คำเชื่อมหน้าอนุพจน์หรือโครงสร้างย่อย และ คำเพิ่มความเข้มข้น

ด้านวิถีชีวิตและอาหารการกิน วิถีชีวิตคนหล่มเก่าจะเรียบง่ายและรู้จักกันแทบจะทุกคนทุกหลังคาเรือน ผู้คนนับถือเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีการทำบุญตักบาตรกันเป็นประจำชีวิตคนหล่มจะเริ่มขึ้นตั้งแต่เช้าตรู่ ทั้งการเตรียมทำงานบ้านและออกไปทำมาหากิน ที่ตลาดสดเมืองหล่มเก่าก็น่าเดินเล่นเป็นอย่างยิ่ง เพราะยังคงความเป็นพื้นบ้านและมีวัตถุดิบของสดมากมายที่สามารถนำไปปรุงอาหารบ้านพื้นบ้านชนิดต่างๆ ตามฤดูกาลได้ เช่น ผักบักกั้ง แ้วซี่บู่ แ้วซี่ปลา หมกอีฮวก แกงน้องววน้ำยาออต่อ น้ำยาปู อุดลุดหน่อไม้ หมกปู ไส้กรอก หมกหน่อไม้ หมกหยวก ซุปบักมี้ ซาแดง ฯลฯ ส่วนของกินที่ขึ้นชื่อของหล่มเก่าที่โด่งดังไปทั่วประเทศซึ่งใครมาถึงเมืองหล่มเก่าจะต้องมาชิมลิ้มรสชาติกันทุกคน นั่นคือ ขนมเส้นหล่มเก่าที่ใช้วิธีบีบเส้นสด มี

น้ำผสมและเครื่องเคียง ผักแกล้มมากมาย และที่สำคัญที่สุดหล่มเก่าเป็นแหล่งกำเนิดมะขามหวานของจังหวัด เพชรบูรณ์ โดยเฉพาะพันธุ์หมื่นจงและในปัจจุบัน

ด้านประเพณีและความเชื่อ นอกจากพุทธศาสนาแล้ว คนหล่มยังคงนับถือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ โดยเกือบทุกหมู่บ้านทั้งในเมืองและนอกเมืองจะมีหอเจ้าพ่อ เป็นที่สถิตเจ้าพ่อซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและคุ้มครองให้ได้รับความปลอดภัยและเจริญรุ่งเรืองซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีชื่อเรียกเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านของตนต่างกัน ออกไปมากมายเช่น เจ้าพ่อขุนซวง เจ้าพ่อสามดาว เจ้าพ่อหนองบัว เจ้าพ่อหนองคู้ เจ้าพ่อพระพรหม เป็นต้น นอกจากนี้ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง โดยการนำต้นผึ้งน้อย ที่อยู่ภายในสิมวัดบ้านนาทราย เป็นต้นผึ้งที่ชาวบ้านทำมาถวายเป็นพุทธบูชาในช่วงออกพรรษาที่ผ่านมา ต้นผึ้งขนาดนี้ถือว่าเป็นขนาดจำลอง หมายถึง มีขนาดเล็กแต่มีครบทุกอย่างประกอบโดยเฉพาะมีไม้คานหามด้วย ซึ่งปกติต้นผึ้งน้อยมีน้ำหนักไม่มากจึงไม่จำเป็นต้องแบกหาม แต่การประกอบต้นผึ้งน้อยก็นิยมทำให้เหมือนต้นผึ้งใหญ่แต่มีขนาดย่อส่วน การทำต้นผึ้งน้อยหรือต้นผึ้งจำลองนี้โดยส่วนมากจะนิยมทำขึ้นเพื่อถวายบูชาในการแก้บนประจำปีแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ แต่จะไม่มีพิธีใหญ่โตอะไรเพียงแค่ได้รักษาประเพณีตามฮีตฮอยเอาไว้เท่านั้น ขณะที่ประเพณีเส็งกลอง เป็นอีกหนึ่งเอกลักษณ์ไทหล่มในเทศกาลเส็งกลอง ล่องโคมไฟ ไหว้พ่อขุนผาเมือง การเส็งกลองทางเกิดขึ้นเมื่อใดไม่มีใครทราบ เพราะแต่เดิมแท็กกลองเส็งโบราณจะตีกลองคู่หรือกลองกิ่งเป็นกลองสองหน้า สำหรับกลองทางนั้น แต่เดิมมีไว้สำหรับแห่กองบุญกองทานต่างๆ ดังนั้นยามว่างหลังการแห่เจ้าของกลองคงคิดอยากปะลองเสียงกัน จึงตีประชันขันแข่งกันขึ้น ตีเป็นยกๆ สลับกันไปมา กรรมการก็จะตัดสินจากเสียงกลองว่าลูกไหนดังดีและไพเราะกว่าก็เป็นผู้ชนะ ขณะที่ประเพณีบุญบั้งไฟบ้านตัว ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ของชุมชนบ้านตัว โดยขบวนแห่ประกอบด้วย เจ้าพ่อมหศักดิ์(เจ้าฟ้าตาไฟ) ขบวนพ่อนแซบลาน ขบวนกลองบั้ง ฆ้องน้อยใหญ่ ทุกคนมีส่วนร่วมนับตั้งแต่เด็กน้อยไปถึงคนเฒ่าแก่ ชายหญิง ต่างก็มีบทบาทที่จะแสดงออกในประเพณีนี้ ถ้าหากจะกล่าวไว้ในบรรดาบุญบั้งไฟทั้งหลายในแถบท้องถิ่นเมืองหล่มนี้ ทั้งในหล่มสักและหล่มเก่า ต้องยอมยกให้ตำบลบ้านตัวเป็นอันดับหนึ่งในการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟได้อย่างพร้อมเพรียงและเป็นไปตามแบบอย่างโบราณแท้ แม้จะมีการประยุกต์ไปบ้างแต่ก็ยังสามารถรักษารากเหง้าของประเพณีนี้ไว้ได้เป็นอย่างดี

ด้านศาสนสถาน จุดเด่นของหล่มเก่าประการหนึ่ง คือการมีวัดที่เก่าแก่จำนวนมากมายกระจ่ายกันอยู่ทั่วไป ซึ่งศาสนสถานเหล่านี้เป็นสิ่งสะท้อนยืนยันให้เห็นความสัมพันธ์เป็นเชื้อสายเดียวกันกับคนหลวงพระบางที่มีศิลปะล้านช้างได้แก่ หลวงพ่อใหญ่ 3 วัดได้แก่ วัดศรีมงคลบ้านหินกลิ้งวัดตาลและวัดทุ่งธงไชย สิมโบราณที่วัดศรีบุญเรืองบ้านนาซำ วัดโพธิ์ทองบ้านน้ำครั่งวัดศรีมงคลบ้านนาทราย และวัดม่วงเย็นบ้านน้ำอ้อย ศาสนสถานที่สำคัญอื่น ๆ ก็มีกระจัดกระจายกันทั่วพื้นที่เต็มไปหมด คือ หลวงพ่อขาวที่บ้านวัดตาลพระธาตุที่วัดพลแพงบ้านนาแซง พระธาตุปู่เถรพระธาตุในวัดศรีฐานและพระธาตุดอยสะเก็ดบ้านวังบาล พระธาตุที่วัดศรีมงคลบ้านหินกลิ้งพระธาตุวัดม่วงชุมบ้านพรวน และพระธาตุภูผาชัยสวรรค์บ้านภูผักไซ่ นอกจากนั้นยังมีพระพุทธรูปนอนตะแคงซ้ายและพระพุทธรูปปางถวายพระเพลิงอยู่วิหารหลังโบสถ์วัดทุ่งธงไชยอีกด้วย ที่สำคัญที่สุดคือ ที่หล่มเก่ามีศิลปะที่มีความโดดเด่นสวยงามน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งคือจิตรกรรมฝาผนังในสิมวัดศรีมงคลบ้านนาทราย และจิตรกรรมเสาแปดเหลี่ยมที่ศาลาวัดทรายงามบ้านห้วยมะเขือ

ด้านที่อยู่อาศัยและหมู่บ้าน บ้านเรือนอยู่อาศัยของคนหล่มเก่าแต่เดิมนั้นก็นิยมสร้างด้วยไม้สร้างไถลัดติดกันอย่างอบอุ่น ใต้ถุนสูง บนบ้านมีส่วนฝาเปิดและตีไม้ระแนงเป็นตารางเพื่อให้อากาศผ่านได้ดีแต่สามารถป้องกันอันตรายจากภายนอกได้ไปในตัวด้วยความเป็นหมู่บ้านที่อยู่กันอย่างอบอุ่นแน่นแฟ้นกันนี้ ยังจะพบเห็นได้ที่บ้านศรีสุ่ม บ้านวัดตาล บ้านหินกลิ้ง เป็นต้น ส่วนในตัวตลาดหล่มเก่านี้ ยังคงปรากฏให้เห็นเป็นห้องแถวโบราณที่สร้างด้วยไม้อยู่มากมายโดยส่วนใหญ่ห้องแถวดังกล่าวมีระเบียบอยู่ชั้นสอง ดูสวยงามและมี

คุณค่าเป็นอย่างยิ่งที่บ้านภูฝักไข่ จะมีบ้านที่สร้างเป็นลักษณะพิเศษคือ บ้านเสายองหินที่มีภูมิปัญญาโบราณแฝงอยู่ ชื่อหมู่บ้านต่าง ๆ ในหล่มเก่าก็มีความแปลกและน่าสนใจถึงความหมายและที่มาเช่น หินกลิ้ง หินฮาวโจระโหวะ วังเวินวังบาล ท่าผู ภูฝักไข่ ปาผา ทับเบิก นาแขง นาเกาะ แก่งโตน สงเปลือย ศิลา ตาดกลอย เป็นต้น

4.3 ผลการจัดการความรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทหล่ม

การจัดการความรู้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบโดยการจัดทำฐานข้อมูล มีกระบวนการจัดการเรียนรู้คือ การอบรมของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันและต่างกลุ่มในเรื่องของภาษาและวัฒนธรรมโดยทำการประเมินผลก่อนและหลังการอบรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยมี 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) เริ่มจากการศึกษาสภาพทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสำรวจภูมิประเทศ เพื่อให้มองเห็นสภาพพื้นที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์ เส้นทางคมนาคมพื้นที่ทำกินและสภาพแวดล้อมของชุมชนโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังได้ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ เศรษฐกิจ การเมือง สาธารณสุข การศึกษา การพักผ่อนหย่อนใจ ประวัติศาสตร์ชุมชน ลักษณะ ปัจจัย และผลกระทบการเปลี่ยนแปลงปัญหาทางสังคม ตลอดจนปัญหาทางสังคม เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) โดยการค้นหาข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) แต่เนื่องจากภาษาและวัฒนธรรมเป็นความรู้ในตัวบุคคล ต้องอาศัยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในลักษณะการพูดคุยกันในงานสนทนา หรือ “เวทียาวบ้าน” การค้นหาความรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบพินิจพิเคราะห์เพื่อการสรุปทบทวน เกิดการสกัดความรู้จากการสนทนาแลกเปลี่ยนจนเกิดเป็น “คลังความรู้”

ขั้นตอนที่ 3 การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)

ข้อมูลที่รวบรวมได้สามารถแบ่งประเภทของภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม โดยจัดหมวดหมู่ของภาษาตามลักษณะโครงสร้างของภาษาเป็นสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างทางเสียงหรือระบบเสียง (Phonology) โครงสร้างทางคำหรือระบบคำ (Morphology) และระบบกลุ่มคำ (Syntax) ขณะที่วัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 2 หมวดหมู่ คือ 1) วัฒนธรรมทางวัตถุ คือ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสุขทางกาย ได้แก่ ยานพาหนะ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องป้องกันตัวให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง 2) วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม ได้แก่ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม คติธรรม ตลอดจนศิลปะ วรรณคดี และระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี

ขั้นตอนที่ 4 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและการจัดทำชุดความรู้ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล การจัดเวทีชาวบ้านและการสนทนากลุ่ม การสังเกตทั้งแบบมีและไม่มีส่วนร่วม การจดบันทึก การบันทึกเสียง เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง แม่นยำ ชัดเจนของข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีชาวบ้าน ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ตลอดจนตรวจสอบเปรียบเทียบข้อมูลด้านภาษาและวัฒนธรรมกับสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ ท้ายสุดจัดทำชุดความรู้ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม

ขั้นตอนที่ 5 การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) จัดการให้สามารถเข้าถึงความรู้ได้ โดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมนั้น หรือมีความรู้สึกเป็นเจ้าของมิได้แปลกแยก ซึ่งความรู้สึกแปลกแยกนั้นเกิดขึ้นมาเมื่อไม่นานนี้เองจากกระแสของการพัฒนาที่ทำให้มนุษย์แยกออกจากธรรมชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้รู้สึกว่าวัฒนธรรม หรือวัดวาอารามเป็นสถานที่สาธารณะ และเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการมีชีวิตอยู่ของคนในชุมชน พร้อมกันนั้นการสร้างควมคุ้นเคยกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นก็มีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งเรื่องเวลา อาชีพ ความคิด ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจึงสร้างความรู้สึกร่วมกัน และเป็นเจ้าของแหล่งวัฒนธรรม เมื่อชาวบ้านได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทำให้เกิดการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งท่ามกลางความผันผวนของความรู้แบบสากลที่ครอบทับความรู้แบบท้องถิ่นอยู่นั้น การเรียนรู้ที่ได้จากภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นความรู้ที่เกิดจากท้องถิ่นโดยตรง น่าจะสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นได้ เพราะการสร้างความรู้ที่เกิดจากท้องถิ่นต้องเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากคนในท้องถิ่นเพื่อให้คนในท้องถิ่นมีชีวิตที่สมดุลกับสภาพแวดล้อมตรงกันข้ามกับความรู้แบบสากลที่อาจจะใช้ได้เฉพาะส่วนของแต่ละสังคมเท่านั้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเปิดโอกาสให้พลิกฟื้นความรู้ดั้งเดิมของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 6 การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการความรู้ เพราะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้ ตั้งแต่การบ่งชี้หรือการกำหนดประเภทความรู้ เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ทำให้การสร้างและค้นหาความรู้ และจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้จึงเลือกใช้วิธีการเปิดการเรียนการสอนที่ศูนย์เรียนรู้ การมีวิทยากรทั้งในศูนย์เรียนรู้และนอกสถานที่ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เกิดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ โดยการจัดทำฐานข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 7 การเรียนรู้ (Learning) กลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม และผู้ที่สนใจ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน สามารถสืบสาน พัฒนา แสวงหาความรู้ การใช้ประโยชน์จากความรู้ สามารถสร้างความรู้ใหม่ และนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางภาษา และวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่สมาชิกของแต่ละชาติพันธุ์และร่วมกันรณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรปลูกจิตสำนึก ซึ่งประเด็นให้เห็นถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองให้นักเรียน นอกจากนี้ควรจัดศูนย์วัฒนธรรมประจำกลุ่มไว้ในโรงเรียน และควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อใช้ในการเรียนการสอน

5. การอภิปรายผลการวิจัย

1. กลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่ม เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีภาษาและวัฒนธรรมหลากหลายเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ซึ่งสอดคล้องกับ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2543: 29) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความ

เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการในแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันไป การช่วยเหลือหรือชุมชนต้องการพึ่งพาตนเองย่อมแตกต่างกัน ไม่เหมือนกันทั้งหมดอาจจะมีลักษณะต่างๆ ไปในสถาบันทางสังคมที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่ความมีชีวิตทางวัฒนธรรมในสถาบันต่างๆ ย่อมแตกต่างกันไป ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาในด้านต่างๆ เช่น ความหมายของตัวอักษร เสียง ซึ่งจำเป็นต้องเปรียบเทียบกับภาษาอื่นที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย

2. จากผลการวิจัยการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษา การจัดการความรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทหล่ม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำกระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอน มาประยุกต์ใช้ ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการจัดการความรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทหล่ม โดยการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้จัดทำชุดความรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทหล่ม ก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มชาวบ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทหล่มมีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ ยุทธนา แซ่เตียว (2547) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ ว่าเป็นกระบวนการในการสรรหาความรู้หรือกระบวนการในการนำความรู้มาถ่ายทอด แบ่งปันความรู้ไปยังบุคลากรเพื่อพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้มีการสร้าง รวบรวม จัดระบบ เผยแพร่ความรู้ที่เป็นประโยชน์เพื่อให้นำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งนี้ ส่งผลให้การปฏิบัติงานขององค์กรมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ ความรู้ ซึ่งหมายถึง สารสนเทศผนวกกับทักษะประสบการณ์ของบุคลากร ความรู้จะเป็นตัวสร้างมูลค่าเพิ่มขององค์กร ที่พร้อมจะถูกนำไปใช้ประโยชน์ในองค์กร ในการบริหารความสำเร็จจำเป็นต้องขยายผลจากการทำให้วิสัยทัศน์มีความชัดเจนขึ้น ซึ่งจะเพิ่มความกระตือรือร้นขององค์กรในการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ และเพิ่มพูนสมรรถนะที่จะก่อให้เกิดความก้าวหน้าในการดำเนินกิจการไปสู่เป้าหมายร่วมกันขององค์กร ประสิทธิภาพ ประสิทธิ ผลขององค์กร ขึ้นกับความสามารถของบุคลากรในองค์กร ในการเรียนรู้ถึงสถานการณ์ แนวคิด เทคนิคการดำเนินงาน นวัตกรรม และเทคโนโลยีต่าง ๆ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน ภายในองค์กร เราต้องสร้างตัวเร่งในขับเคลื่อนให้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์กรให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้อย่างยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งต้องตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเรียนรู้ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร หากแต่ระดับของการลงมือเรียนรู้ อาจยังไม่เป็นระบบที่สมบูรณ์ เราไม่ควรรื้อ ที่จะพัฒนาองค์กรของเรา อย่าปล่อยให้เหตุการณ์บางอย่างหรือกฎกติกาภาครัฐมาบีบบังคับให้เราต้องเรียนรู้เพื่อตัวเราเอง เพื่อกลุ่ม หรือเพื่อองค์กร บุคลากรทุกระดับ ต้องตระหนัก และร่วมมือกันพัฒนาองค์กร เราต้องร่วม กันเพิ่มศักยภาพความสามารถในการสร้างสรรค์อนาคตขององค์กรอย่างต่อเนื่อง

6. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ในการสนับสนุนทุนวิจัย ภายใต้งบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558 ตลอดจนบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่มีส่วนทำให้งานวิจัยนี้สามารถทำได้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้สามารถนำมาให้เป็นแนวทางสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ จากการใช้ผลงานวิจัยโจทย์ปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ยุทธนา แซ่เตียว. (2547). การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้: สร้างองค์กรอัจฉริยะ. กรุงเทพฯ: อินโนกราฟิกส์.
- วิจารณ์ พานิช. การจัดการความรู้กับการบริหารราชการไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2548
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่องแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2540.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2543. มองอนาคต : บทวิเคราะห์วัฒนธรรมของคนอีสาน. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์. 18(1)(ตุลาคม-ธันวาคม): 27-32.
- Krauss, Michael. 1992. The world's languages in crisis. Language 68(1). 1-42.
- Brown, J. Marvin. 1965. From Ancient Thai to Modern Dialects. Bangkok: Social Science Association Press of Thailand.